

Особливості регулювання сімейних відносин: визнання шлюбу недійсним та інститут усиновлення як ефективні механізми захисту прав подружжя та дітей

№46, 07 грудня 2017

Юрій Асадчев ,
адвокат, партнер
LEXLIGA Law Firm

Компетентна думка

Як домогтися проживання дитини з батьком? Mission: Impossible

Встановлення факту проживання однією сім'єю

Ти мені ще заплатиш: аліменти на батьків

Особливості міжнародно-правового регулювання викрадення дітей

Поділ майна подружжя. Проблемні питання

Судовий погляд

Корпоративні права як об'єкти поділу майна подружжя

З ким має проживати малолітня дитина: кардинальна зміна напряму української судової практики?

Огляд практики ЄСПЛ щодо вирішення сімейних спорів

Визначення місця проживання з батьком. Чи реально?

Поділ майна подружжя. Судова практика

Загальнонаціональним пріоритетом і ключовим напрямом діяльності держави та суспільства визнається охорона материнства, дитинства та сім'ї, а забезпечення стабільності сімейних відносин – запорука гармонійного розвитку нації та суспільства.

Законодавець особливу увагу повинен приділяти ефективному правовому регулюванню суспільних відносин, пов'язаних з укладенням і припиненням шлюбу, а також сприяти забезпеченню всіх дітей сімейним вихованням, можливістю фізичного та духовного розвитку.

З огляду на викладене особливої актуальності набувають проблеми правового регулювання визнання шлюбу недійсним і створення дієвих механізмів усиновлення в Україні.

Презумпція правомірності шлюбу передбачає, що шлюб, який було укладено та зареєстровано відповідно до законодавства, є дійсним, створює правові наслідки аж до моменту його анулювання та/або прийняття у судовому порядку рішення про визнання його недійсним.

На практиці у судів особливих труднощів, пов'язаних з визнанням шлюбу недійсним, не виникає, однак для громадян з метою уникнення негативних і непередбачуваних наслідків необхідною складовою є чітка класифікація порядку та нормативних підстав для визнання його недійсним.

1. Класифікація підстав для визнання шлюбу недійсним

Сімейним кодексом України (далі – СК України) шлюб трактується як своєрідний вид цивільно-правової угоди, яка визнається недійсною в порядку та на підставах, встановлених законодавством залежно від дефектів її укладення.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 38 СК України підставою недійсності шлюбу є порушення вимог, установлених статтями 22 (стосовно шлюбного віку), 24 – 26 (стосовно добровільності, одношлюбності та заборони укласти шлюб між окремими особами) цього Кодексу.

З огляду на викладене недійсний шлюб можливо умовно розділити на:

- шлюб, який є недійсним в силу закону (нікчемний);
- шлюб, який є недійсним за рішенням суду;
- оспорюваний шлюб, який судом може бути визнано недійсним.

1.1. Шлюб, недійсний в силу закону (нікчемний)

Насамперед слід звернути увагу на ту обставину, що СК України не вживає дефініцію "нікчемний шлюб", однак з точки зору теорії права таке тлумачення є обґрунтованим і чітко відображає суть вказаного правового інституту.

Правове регулювання "нікчемного шлюбу" здійснюється главою 5 СК України, у якій наведено вичерпний перелік підстав, за настання яких він є недійсним автоматично.

Так, згідно зі статтею 39 СК України недійсним є:

- шлюб, якщо його зареєстровано з особою, яка одночасно перебуває в іншому шлюбі (ч. 1 ст. 39 СК України);
- шлюб, якщо його зареєстровано між родичами прямої лінії споріднення, а також між рідними братом і сестрою (ч. 2 ст. 39 СК України);
- шлюб, якщо його зареєстровано з недієздатною особою (ч. 3 ст. 39 СК України).

За таких обставин визнання недійсним шлюбу в судовому порядку не потрібне.

Слід наголосити, що в разі укладення шлюбу з вищевикладеними порушеннями законодавством не передбачено звернення з цього приводу до суду. Натомість відповідно до ч. 4 ст. 39 СК України орган державної реєстрації актів цивільного стану за заявою заінтересованої особи анулює актовий запис про такий шлюб.

На практиці громадяни часто звертаються з відповідною заявою про визнання недійсним такого шлюбу, що є неправильним та тягне за собою відповідні правові наслідки у вигляді залишення такого позову (заяви) без розгляду тощо.

На вказані обставини, зокрема, наголошує Верховний Суд України в постанові Пленуму від 21.12.2007 № 11 "Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя" (далі – Постанова № 11).

Як вбачається з положень п. 13 Постанови № 11, за настання вищеперелічених обставин має місце виключно позасудовий порядок визнання шлюбу недійсним.

Очевидно, що судом не повинні розглядатись заяви про визнання недійсним шлюбу з вищевикладених підстав.

1.2. Шлюб, який є недійсним за рішенням суду

Відповідно до ст. 40 СК України до таких шлюбів належать:

- шлюб, укладений без вільної згоди одного з подружжя (ч. 1 ст. 40 СК України);
- фіктивний шлюб (ч. 2 ст. 40 СК України).

Шлюб, який було зареєстровано без наявності вільної згоди одного з подружжя, підлягає обов'язковому визнанню його недійсним з огляду на нижченаведене.

За загальним правилом, умовою дійсності шлюбу є наявність взаємної згоди на те у подружжя, причому їх воля має бути спрямована саме на створення сім'ї.

Як передбачено ч. 1 ст. 40 СК України, якщо шлюб було зареєстровано без вільної згоди жінки або чоловіка, він визнається недійсним за рішенням суду.

Згода особи не вважається вільною, зокрема, коли в момент реєстрації шлюбу вона страждала на психічний розлад, перебувала у стані алкогольного, наркотичного сп'яніння та не усвідомлювала повною мірою значення своїх дій і (або) не могла керувати ними. Не вважається вільною згода і в тому випадку, якщо шлюб було зареєстровано внаслідок застосування насильства (фізичного та/або психічного). При цьому не має значення, від кого виходив примус: від одного з подружжя чи від третіх осіб.

З метою встановлення того факту, чи особа в такому випадку розуміла значення своїх дій та чи мала можливість свідомо керувати ними, на практиці призначається експертиза.

Фіктивний шлюб підлягає визнанню його недійсним з огляду на таке.

Так, згідно з ч. 2 ст. 40 СК України шлюб визнається недійсним за рішенням суду в разі його фіктивності. Шлюб є фіктивним, якщо його укладено жінкою та чоловіком або одним із них без наміру створення сім'ї та набуття прав та обов'язків подружжя.

Вбачається, що фіктивному шлюбу притаманні ознаки удаваного правочину, адже в обох випадках сторонами вчиняються юридично значимі дії без наміру настання правових наслідків, передбачених законом.

Судові справи про визнання недійсним шлюбу як фіктивного є досить поширеними, однак часто на практиці їх розгляд ускладнюється тим, що, як правило, наміри у подружжя – різні.

Вбачається, що суду в такому випадку необхідно виходити з конструкції правової норми, у якій прямо вказано, що шлюб є фіктивним навіть у тому разі, якщо хоча б один із подружжя не мав наміру створення сім'ї.

Причини реєстрації фіктивних шлюбів – різноманітні: як правило, їх укладення мотивується бажанням осіб набути певні права, для отримання яких необхідним є укладення шлюбу. Найпоширенішими прикладами такого є вирішення житлових питань, оформлення спадщини тощо.

Під час розгляду справ відповідної категорії судами повинна надаватись правова оцінка діям сторін у нематеріальному вираженні, як-то бажання вести спільне господарство, проживати однією сім'єю, дбати про моральний стан сім'ї, її добробут тощо.

При вирішенні питання про фіктивність шлюбу суд повинен, зокрема, визначити: відносини подружжя до шлюбу, їх тривалість; факт спільного проживання; піклування батька про дітей та дружину; спільний відпочинок; особисті стосунки; відвідування близьких і родичів; причини роздільного проживання, якщо таке мало місце; факт ведення спільного господарства у шлюбі; набуття спільного майна; інші обставини, які свідчили б про наявність чи відсутність наміру створити сім'ю.

Таким чином, шлюб може вважатися фіктивним лише у тому випадку, коли подружжя або один з них діяли свідомо та не мали при цьому наміру створити сім'ю.

Отже, вказані обставини є безумовними підставами для визнання шлюбу недійсним. Це означає, що зацікавлені особи можуть звернутись до суду з відповідною позовною заявою, однак повинні при цьому належними та допустимими доказами довести їх наявність.

У разі якщо судом буде встановлено існування таких обставин, шлюб підлягає визнанню недійсним в обов'язковому порядку.

1.3. Оспорюваний шлюб, який судом може бути визнано недійсним

Так, відповідно до ч. 1 ст. 41 СК України шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований:

- 1) між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною;
- 2) між двоюрідними братом та сестрою; між тіткою, дядьком та племінником, племінницею;
- 3) з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків;
- 4) з особою, яка не досягла шлюбного віку і якій не було надано права на шлюб.

2. Окремі аспекти судової практики при визнанні шлюбу недійсним

Згідно з ч. 2 ст. 41 СК України при вирішенні справи про визнання шлюбу недійсним суд бере до уваги, наскільки цим шлюбом порушено права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їхніх взаємин, а також інші обставини, що мають істотне значення.

Як встановлено у п. 13 Постанови № 11, для визнання шлюбу недійсним наявності одного із вказаних фактів недостатньо.

Таким чином, вирішуючи справи, пов'язані з визнанням оспорюваних шлюбів недійсними, судам слід враховувати, наскільки цим шлюбом порушено права та інтереси осіб, строк спільного проживання подружжя, а також характер їх взаємовідносин, інші обставини, які мають істотне значення.

Отже, у разі наявності перелічених у статті 41 СК України обставин судом виноситься рішення за своїм внутрішнім переконанням після розгляду поданих сторонами документів, матеріалів, заслуховування їх пояснень і показань свідків. З'ясувавши всі фактичні обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги, та керуючись статтею 41 СК України, судом і приймається рішення або про визнання шлюбу недійсним, або про відмову у задоволенні такого позову.

3. Особи, які наділені правом на подання до суду позовної заяви з вимогою про визнання шлюбу недійсним

Статтею 42 СК України чітко встановлено вичерпний перелік осіб, котрі мають право ініціювати визнання шлюбу недійсним. Це, зокрема:

- чоловік або дружина;
- інші особи, за умови, що їх права порушено у зв'язку з реєстрацією цього шлюбу;
- законні представники особи, тобто батьки, піклувальники дитини, опікуни недієздатної

особи;

– орган опіки та піклування, якщо захисту потребують права та інтереси дитини, особи, яка визнана недієздатною, або особи, дієздатність якої обмежена;

– прокурор.

Таким чином, тільки певне коло осіб, прав і законних інтересів яких це стосується, наділене правом звернутися з цього приводу до суду. Це зумовлено необхідністю забезпечити існування стабільності цивільних правовідносин і дотримання загальних засад цивільного судочинства.

4. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним

Інститут визнання шлюбу недійсним спрямований як на поновлення становища, що існувало до його укладення, так і на припинення правовідносин, що можуть виникнути у майбутньому.

Специфічним у сімейному законодавстві є наявність двох груп правових наслідків визнання шлюбу недійсним: загальних та особливих.

За загальним правилом, установленим [статтею 45 СК України](#), недійсний шлюб не створює для подружжя жодних юридичних наслідків і не обумовлює для них настання відповідних прав та обов'язків; вважається, що вони у шлюбі не перебували.

Не виникає у зв'язку з укладенням такого шлюбу, зокрема, майнових прав.

Так, згідно з [ч. 2 ст. 45 СК України](#), якщо під час перебування у недійсному шлюбі особи набули майно, вважається, що воно належить їм на праві спільної часткової власності, а розмір часток визначається пропорційно вкладу кожного. Нормативно їх розмір не встановлено, він визначається судом або за домовленістю сторін у кожному конкретному випадку з урахуванням індивідуальних обставин справи.

Підлягає поверненню і сума аліментів, отриманих внаслідок недійсності шлюбу.

Як регламентовано [ч. 4 ст. 45 СК України](#), у випадку якщо у зв'язку з укладенням шлюбу, який згодом було визнано недійсним, особа вселилась у житлове приміщення, вона не отримує права на проживання в ньому та може бути виселена.

Особа, яка внаслідок реєстрації недійсного шлюбу змінила своє прізвище, вважається такою, що іменується цим прізвищем без достатньої правової підстави ([ч. 5 ст. 45 СК України](#)).

Однак законодавцем зроблено виняток із вищевказаного правила, який полягає в тому, що правові наслідки недійсності шлюбу наступають у випадку, якщо особа була обізнана про наявність перешкод для укладення шлюбу та умисно приховувала їх існування від іншого із подружжя.

Оскільки факт такої обізнаності не має об'єктивного вираження та носить виключно суб'єктивний характер, це породжує додаткові труднощі у правозастосовній практиці судів. Будь-яка зацікавлена особа може стверджувати про те, що їй було відомо або невідомо про перешкоди залежно від бажаних правових наслідків. У такому випадку суди повинні надавати правову оцінку обставинам справи виходячи із наявних у матеріалах справи доказів і здійснювати аналіз поведінки особи.

З вищевикладеним аспектом тісно пов'язані й особливі наслідки визнання шлюбу недійсним.

Так, відповідно до вимог [ст. 46 СК України](#) у випадку якщо особі не було і не могло бути відомо про перешкоди до реєстрації шлюбу, вона має право:

- на проживання у житловому приміщенні, в яке особа поселилася у зв'язку з недійсним шлюбом;
- на поділ майна, яке було набуто у недійсному шлюбі, як спільна сумісна власність подружжя;
- на аліменти;
- на прізвище, обране при реєстрації шлюбу.

Наведений перелік особливих наслідків визнання шлюбу недійсним не є вичерпним у зв'язку з наступним. Шлюб сам собою породжує широкий спектр прав та обов'язків, а в процесі його існування подружжя вступає у велику кількість правовідносин, як майнових, так і немайнових. Тому можуть мати місце інші, крім вищеперелічених, правові наслідки недійсності шлюбу виходячи саме з особливостей конкретних обставин справи.

У той час як ефективно правове регулювання визнання шлюбу недійсним сприяє стабільності сімейних відносин, чим забезпечується оптимальний захист інтересів подружжя та дітей, інститут усиновлення запроваджено з метою гарантування безпечних і гармонійних умов життя дітей.

Однак незважаючи на те, що усиновлення є дійсно оптимальним способом забезпечення покинутим дітям гідних умов проживання, у правозастосовній практиці у цій сфері до сих пір залишається багато прогалин.

З огляду на викладене необхідним є розроблення пропозицій щодо вирішення проблемних моментів усиновлення, удосконалення законодавства у сфері, що розглядається, зокрема щодо здійснення усиновлення іноземцями та закріплення додаткових заходів, спрямованих на дотримання таємниці.

5. Правове регулювання усиновлення

Правове регулювання усиновлення здійснюється СК України, законами України "Про охорону дитинства" від 26.04.2001 р. № 2402-III, "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" від 13.01.2005 р. № 2342-IV, Порядком провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженим постановою КМУ від 8 жовтня 2008 р. № 905, тощо. Процедура винесення судами рішень про усиновлення, крім вищевикладених, детально регламентується ЦПК України.

Слід звернути увагу, що СК України передбачено, що усиновлення здійснюється виключно на підставі рішення суду. Це обумовлено тим, що усиновлення здійснюється в інтересах дитини та цей процес потребує всебічного й об'єктивного розгляду всіх обставин, а також чіткого дотримання всіх норм процесуального та матеріального права.

5.1. Особи, які можуть бути усиновленими

Сімейним кодексом встановлено те, що усиновленою може бути лише дитина (ст. 208 СК України), причому якщо дитина була покинута в пологовому будинку чи іншому закладі, то її може бути усиновлено лише після досягнення двомісячного віку (ст. 209 СК України).

Щоправда, законодавець передбачив і винятки: згідно з ч. 2 ст. 208 СК України у виняткових випадках суд може постановити рішення про усиновлення повнолітньої особи.

5.2. Вимоги до осіб, які можуть бути усиновлювачами

Сімейним законодавством наведено чіткий перелік критеріїв, яким повинні відповідати потенційні усиновлювачі. Це, зокрема, такі вимоги (ст. 211 СК України):

- дієздатність;
- мінімальний вік – 21 рік;
- особа повинна бути старша за дитину не менш як на п'ятнадцять років.

Крім того, у статті 212 СК України наведено перелік осіб, які не мають права бути усиновлювачами. До них, зокрема, віднесено недієздатних, обмежено дієздатних; таких, що було засуджено за низку злочинів; які вже були усиновлювачами, однак усиновлення було скасовано; таких, що мають необхідність у сторонньому догляді; перебувають на лікуванні в наркологічному чи психоневрологічному диспансері тощо.

Більше того, частиною 2 ст. 212 СК України передбачено, що усиновлювачами не можуть бути особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

Такі обмеження спрямовані на недопущення зловживань з боку окремих осіб, унеможливлення усиновлення окремими категоріями "асоціальних елементів" з корисливих мотивів і порушення інтересів дітей. Вимоги щодо задовільного стану здоров'я усиновлювачів і наявності достатнього матеріального забезпечення мають на меті забезпечити дитині належні умови виховання та є абсолютно обґрунтованими.

6. Нюанси правозастосування у справах, пов'язаних з усиновленням

Як уже зазначалось, усиновлення в Україні є можливим виключно на підставі рішення суду, що зумовлено особливою вразливістю об'єкта правового захисту – дітей, які підлягають усиновленню. З цих підстав виключно суд за результатами ретельного вивчення всіх фактів, особи усиновлювача, відповідності його необхідним критеріям, установленим законом, надає правову оцінку обставинам справи та доходить висновку про усиновлення або про відмову в цьому.

У правозастосовній практиці в окремих випадках під час розгляду цієї категорії справ трапляються помилки, на що звертає увагу суд касаційної інстанції при підготовці Узагальнень.

Однією з найпоширеніших проблем є згода батьків на усиновлення дитини.

Як вбачається зі ст. 217 СК України, усиновлення здійснюється за вільною згодою батьків дитини, яка має бути безумовною.

При цьому відповідно до ч. 5 ст. 217 СК України письмова згода батьків на усиновлення їхньої дитини повинна бути нотаріально посвідченою.

На практиці поширеними є випадки, коли суди як таку згоду приймають письмові заяви батьків чи одного з них про відмову забрати дитину або залишення її в пологовому будинку чи іншому закладі охорони здоров'я. Такі документи не можуть розглядатись як допустимі підтвердження згоди на усиновлення дитини, тому її наявність/відсутність повинна з'ясуватись на підставі належних доказів.

В Узагальненнях судової практики у справах про усиновлення Верховний Суд України також акцентує увагу на необхідності отримання згоди дитини на усиновлення.

Як зазначає суд, факт наявності або відсутності згоди дитини на усиновлення є істотною обставиною, що підлягає обов'язковому врахуванню при вирішенні справи. Відсутність згоди з боку дитини на усиновлення повинна розглядатись судом як перешкода для усиновлення, а ухвалення судового рішення всупереч думці дитини не допускається.

7. Проблеми забезпечення таємниці усиновлення

Неабияку настороженість викликає ситуація, пов'язана з таємницею усиновлення. Незважаючи на ту обставину, що Конституцією України декларується недопустимість втручання в особисте життя особи, а широкий спектр правових норм СК України спрямований на дотримання таємниці, реальний механізм забезпечення такого права залишає бажати кращого.

З одного боку, СК України закріплено право осіб на таємницю перебування на відповідному обліку, пошуку дитини для усиновлення та таємницю подання заяви і винесення відповідного рішення суду.

Разом з тим іншими нормативно-правовими актами вищезазначені положення в цій сфері повністю проігноровано.

Так, законами України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" та іншими правовими актами соціального спрямування передбачено право на призначення та виплату матеріальної допомоги усиновлювачам. При цьому у відповідних правових нормах прямо вживаються терміни "усиновлення", "усиновлена дитина".

Більше того, ст. 4 Закону України "Про відпустки" перелік відпусток доповнено новим видом – "відпустка у зв'язку з усиновленням дитини".

Отже, при використанні зазначених пільг ще більше розширюється коло осіб, які з огляду на виконання службових обов'язків стають обізнаними з інформацією про усиновителів та усиновлених. Вбачається, що в цій ситуації усиновлювачі, які записані батьками дитини та бажають при цьому зберегти таємницю усиновлення, зазнають дискримінації.

Звісно, необхідність надання усиновлювачам вищевказаних пільг не ставиться під сумнів, однак сам механізм їх надання потребує перегляду. Так, доцільним вбачається прирівняти усиновлювачів у певних випадках до батьків шляхом прийняття окремої законодавчої норми.

У зв'язку з наведеним відпаде необхідність у використанні у правовідносинах, пов'язаних з отриманням соціальних пільг, спеціального терміна "усиновлювач", що призведе до недопущення необґрунтованого розкриття таємниці усиновлення.

8. Особливості усиновлення за участю іноземного елемента

Міждержавне усиновлення – самостійний інститут міжнародного приватного права, основною метою якого є надання дітям, залишеним без батьківської турботи, гідних сімейних умов виховання та розвитку.

Вітчизняне законодавство у цій сфері далеке від досконалості та не відповідає міжнародним стандартам захисту прав дитини, з огляду на що на практиці втілення даних процедур суттєво ускладнюється.

До регулювання вказаної сфери застосовуються міжнародні нормативно-правові акти, зокрема, Гаазька конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 1993 р., Гаазька конвенція про юрисдикцію права, що застосовується, та визнання рішень про усиновлення від 1965 р.

Дійсно, міжнародне усиновлення пов'язане з:

– відсутністю нормативно-правового регулювання механізму проведення нагляду за подальшою долею дітей, усиновлених за кордоном;

– відсутністю юридичних процедур, спрямованих на повернення в Україну дітей, усиновлених іноземними громадянами, у випадках грубого порушення усиновлювачами прав та інтересів дітей.

З метою запобігання настанню негативних наслідків та мінімізації ризиків, пов'язаних з тим, що іноземні громадяни виступають усиновлювачами дітей в Україні, законодавець встановив низку обмежень, серед яких такі:

– у іноземця наявна можливість усиновити дитину у Україні лише у випадку вичерпання всіх національних можливостей влаштування її в сім'ю (ст. 24 Закону України "Про охорону дитинства");

– усиновлювачами можуть виступати виключно іноземці, які перебувають у шлюбі (за винятком, коли іноземець є родичем дитини) (ст. 24 Закону України "Про охорону дитинства");

– іноземець може усиновити дитину, яка є громадянином України, за умови її перебування на обліку у відповідному центральному органі виконавчої влади протягом одного року і досягнення віку п'яти років (ст. 283 СК України);

– переважним правом на усиновлення дитини в Україні наділено іноземців, які є родичами дитини або громадянами держав, з якими Україною укладено договір про надання правової допомоги.

Вбачається, що з метою поліпшення умов проживання дітей вкрай необхідним є вдосконалення процедур міжнародного усиновлення, встановлення реально діючих механізмів контролю за цим процесом і побудова ефективної системи нагляду за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями.

ВИСНОВОК:

Отже, сімейним законодавством чітко розмежовуються критерії для визнання шлюбу недійсним. Умовно недійсні шлюби можна розділити на абсолютно недійсні (нікчемні); шлюби, які підлягають визнанню їх недійсними у обов'язковому порядку, та шлюби, які можуть бути визнані недійсними на розсуд суду. Відрізняється і процедура визнання їх недійсними. Законодавством встановлено вичерпний перелік осіб, наділених правом на звернення до суду з вимогою про визнання шлюбу недійсним: це можуть бути виключно зацікавлені особи. За загальним правилом, недійсний шлюб не створює для сторін жодних правових наслідків, як і не породжує прав та обов'язків.

Правовідносини у сфері усиновлення, в цілому, регулюються на належному рівні. Однак у правозастосовній практиці судові органи іноді припускаються помилок при визначенні підсудності справ, наявності згоди дитини та/або батьків на усиновлення тощо. Особливої уваги потребує вдосконалення механізму контролю за усиновленням українських дітей іноземними громадянами та необхідність забезпечення таємниці усиновлення.

© ТОВ "Інформаційно-аналітичний центр "ЛІГА", 2017

© ТОВ "ЛІГА ЗАКОН", 2017